

FROM THE HISTORY OF PRESERVING WORDS, THE ROMANIAN TERM ARHIVĂ 'ARCHIVE'

Adrian Chircu

Assoc. Prof., Hab. Dr., "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

*Abstract. Throughout our contribution, we propose to analyse the way in which the noun **arhivă** 'archive' was perceived initially and which were its subsequent semantic meanings or developments registered in the pages of the main Romanian dictionaries. Consequently, our approach will be both diachronic and synchronic, which will facilitate adequate understanding and will explain in a way its dynamics in the present Romanian language; it appears very frequently in the collocation **arhivă electronică** 'electronic archive', where it means 'space destined to the computerized storage and management of certain documents or data'*

Keywords: diachrony, synchrony, vocabulary, meaning, dictionary, Internet, neological borrowing, lexical dynamics, computerization

Dintru început, dorim să precizăm că, în interpretarea faptelor de limbă din perspectivă lexico-semantică și/sau etimologică, e necesar să ne bazăm nu numai pe exemple excerptate din texte vechi ori moderne sau preluate din limba vorbită, ci și pe *lectura* adecvată a dicționarilor (Bidu-Vrănceanu 1993: 6), care pot facilita circumscrierea diferitelor semnificații și identificarea primelor atestări.

Doar procedând astfel, putem observa că limba vie se pune „permanent de acord cu dezvoltarea vieții de toate zilele, cu ultimele inovații ale tehnicii și ale științei. Acest «acord» se realizează, în primul rând, prin intermediul vocabularului, sector unde raportul limbă/societate se manifestă cel mai direct și mai evident prin două modalități principale: pe de o parte, prin împrumutarea sau crearea în interiorul și cu mijloacele limbii respective de termeni noi și, pe de altă parte, prin îmbogățirea cuvintelor existente cu noi semnificații.” (Dimitrescu 1995: 260)

Theodor Hristea situează, în aceeași direcție sociolexicală, fenomenul extensiunii semantice, care se opune restrângerii de semnificație, observând că „dacă un cuvânt își lărgeste sfera de întrebuintare, el își lărgeste, în același timp, și conținutul sau sfera lui semantică.” (1994: 96)

Dinamica lexico-semantică constantă din ultimele decenii i-a determinat pe specialiști să se aplece asupra vieții cuvintelor (Sala 2005-2006, Sala 2009, Ciolan 2013, Dimitrescu 2014, Moroianu 2015), interpretându-le din varii puncte de vedere și încercând, prin aceasta, să le urmărească traseul evolutiv. Acest demers analitic susținut ilustrează că avem de-a face cu o anumită tendință interpretativă, al cărei scop îl reprezintă înțelegerea adecvată a unor termeni de ieri sau de astăzi și observarea mutațiilor care apar în sfera vocabularului.

Prin acest studiu, ne raliem și noi acestui tip de analiză, propunându-ne să discutăm pe marginea termenului *arhivă*, care este tot mai des întrebuintat în limba română actuală, în special în mediul virtual și în limbajul informatic, însă, înainte de a circumscrie lărgirea de

semnificație a termenului în chestiune în limba actuală, considerăm că este necesar să realizăm un dublu excurs, lexicografic și diacronic, care să ne permită să urmărim când a pătruns acest cuvânt în limba română și care au fost cele dintâi accepțiuni cu care a fost întrebuințat.

Se pare că primii noștri cărturarii erau cu familiarizați termenul în chestiune, cunoscându-l din documente redactate în limba latină sau din vocabularul întrebuințat în cancelariile princiare ori regale occidentale ori în așezămintele administrative. Acesta apare explicat în coloanele celui mai amplu dicționar din perioada veche a culturii românești, *Dictiones latinae cum valachica interpretatione*, lucrare lexicografică tălmăcită de către Teodor Corbea, la finele veacului al XVII-lea, și editată peste trei secole, prin stăruința lui Alin Mihai Gherman (2001).

În acest dicționar (DVL I 2001: 52), termenul latinesc *archivium* era definit ca ‘loc de a țânerea răvașurilor orașului’, semnificație de care se apropie cea întâlnită și în paginile unui alt dicționar de aceeași factură, elaborat de către Grigore Maior (LCLV), câteva decenii mai târziu (între 1759-1765), în ale cărui coloane este explicat prin ‘loc de scrisori’ (LCLV 2001: 106).¹

Cele dintâi atestări (1754) dovedesc că termenul a circulat în veacul al XVIII-lea, în Transilvania (DELR I 2012: 149), ulterior fiind frecvent înregistrat în scrierile istoricilor de dincoace și de dincolo de munți, la începutul secolului al XIX-lea, când se și încetățenește (‘*Dicastériile sau judecătoriile cele mari provinciale sau țărene, adecă care nu se țin de oaste, împreună cu arhivurile încă e datina împăraților, nu numai când părăsesc de tot oareși care țeară, ci și când e frică să nu între vrăjmașul întru acea țeară, de unde nu se îndoesc că după puțină vreme iarăși îl vor scoate, a face rânduială, de cu bună vreme toate persoanele dicasteriilor cu arhivurile, ș. c. să iasă la altă țeară, carea e fără primejdie. Deci, când au sculat Aurelian oastea din Dachia, împreună au demândat ca toate dicasteriile cele mai alese cu arhivurile și poate și unele cete de masturi.*’, PM, S, I, 132-133).

La Laurianu și Massimu I (1871: 83), *archivu*, -e este definit ca ‘locu în care se conservă vechiele documente’, iar Candrea și Adamescu (2010²/1931: 77) înțeleg *arhiva* (pl. -ive) sf. ca: 1. Actele, documentele, etc. privitoare la istoria unui popor, unui oraș, la administrarea unei instituțiuni. 2. Arhivele neamului nostru. 3. Locul unde se păstrează asemenea acte: Arhivele Statului [fr. < lat.].

În paginile DLR I (2010/1913: 249), prin *arhivă*, se înțelege ‘totalitatea hârtiilor, actelor, documentelor (vechi) privitoare la istoria unui popor, la un oraș sau județ, un așezământ public ori privat, o familie.’ Termenul apare la Alexandru Beldiman, cam la jumătatea veacului al XIX-lea: *Canțilerie, arhivă, nimică n-au mai rămas*.

Alte atestări, în epocă, sunt semnalate în operele lui Negruzzi, Maiorescu, Alexandrescu, Eminescu. Se pare că, în paralel, a mai existat și un dublet etimologic *arhiv*, de proveniență germană, după cum reiese din coloanele acestui dicționar.

De asemenea, în paginile DLR I (2010/1913) sunt oferite și informații de ordin sociolingvistic și istoric, afirmându-se că avem de-a face cu ‘o formă ieșită din uz,

¹ La un moment dat, a circulat și un alt termen, de origine turcă (tc. *kayid*, tc. mod. *kayit*), și anume *caid* (‘*Așadar sultanul..., arată că încredințându-se din caidurile (arhivele) împărăției de acest drept legiuit a Moldaviei, îl întărește și poruncește a fi pururea nestrămutat*’, CN, PT, p. 265). Se pare că împrumutul turcesc *caid* datează din secolul al XVIII-lea, reușind chiar să intre în structura unei locuțiuni verbale a face *caid* ‘a înregistra, a trece în registrele arhivei’ (Suciu II 2010: 139).

² Pentru dicționarele românești care cunosc mai multe ediții, am consultat-o pe cea mai recentă, notând însă și anul ediției princeps.

întrebuințată mai ales de Români din Austro-Ungaria” (exemplul din dicționar este excerptat din Petru Maior, *Istoria... „Arhivurile ceale vechi ale Domniei Moldovei”*) și, ulterior, folosită și de către alți erudiți români (Hasdeu, Negruzzi).

Alexandru Resmeriță (DESLR 1924: 1935) consideră că termenul *arhivă* trebuie înțeles ca „locul unde se păstrează acte și documente. «Arhiva» veche revistă istorică și literară ce apare la Iași.”

August Scriban (2013/1939: 121) definește *arhiva* f., pl. e ca o „colecțiune de acte și documente relative la istoria unui popor, a unui oraș, a unui așezământ public sau privat. Locu unde se conservă.”

Dicționarele apărute la finele veacului al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea reiau informațiile din sursele anterior citate, iar definirea termenului în discuție se prezintă astfel: în DEX (2016/1975: 67), nu sunt cuprinse toate accepțiunile acestui cuvânt, autorii limitându-se în a preciza că este vorba despre: 1. Totalitatea actelor sau a documentelor unei instituții, unui oraș etc. care se referă la activitatea lor trecută. 2. Birou, cameră, instituție etc. unde se păstrează asemenea acte; în DEXI (2007: 126), prin *arhivă*, se înțelege ‘1. Totalitatea actelor’ sau a documentelor privind istoria unei țări, a unui oraș, a unei instituții, a unei familii sau persoane etc.; locul unde se păstrează aceste acte, documente, aranjate după anumite criterii care să faciliteze găsirea lor. ◇ Arhivele statului = instituție care se ocupă cu păstrarea, sistematizarea și studiul științific al documentelor importante referitoare la trecutul unei țări. (lingv.) *Arhivă fonogramică* = totalitatea textelor înregistrate (pe bandă magnetică sau pe discuri) în cursul unor anchete lingvistice întreprinse în scopul adunării sistematice a acestor texte. 2. Instituție sau serviciu (în cadrul unei instituții, al unei întreprinderi etc.) care păstrează aceste acte sau documente; ext. locul unde sunt depozitate aceste acte sau documente’; în DAN (2013: 92), informația referitoare la termenul în discuție nu este foarte amplă, reținându-se următoarele accepțiuni: ‘1. Totalitatea actelor și documentelor privitoare la o țară, la un oraș, la o instituție etc. 2. Local, serviciu, depozit unde se păstrează aceste documente. (fr. *archives*, germ. *Archiv*, lat. *archivum*)’.

Strâns legate de semantismul acestui termen sunt și cuvintele împrumutate *a arhiva*, *arhivist*, *arhivistic*, *-ă* (adj.), *arhivistică* (subst.), *arhivistic*, *-ă*, *arhivabil*³ („În limbaj birocratic, aceste documente *arhivabile* se mai numesc și acte, pentru a le diferenția de conceptul generic de document.”, www.roscribd.com, accesat 25.09.2016), dar și derivatele pe tărâm românesc *arhivare*⁴, *arhivar* (DEX 2016: 67; MDA I 2001: 125), *arhivăraș* (MDA I 2001: 125), *arhivologie* (DAN 2013: 92), *arhivoeconomie* (DAN 2013: 92), toate formând așa-numita familie etimologică a termenului în chestiune.⁵ Recent, a fost semnalată îmbogățirea acesteia cu un termen de proveniență engleză, respectiv *archival* (< engl. *archival*). Cât despre termenul *arhivar*, specialiștii propun două direcții de interpretare:

³ Din limba franceză (*archivable*) și/sau din engleză (*archivable*).

⁴ Precizăm că există și *Legea nr. 135/2007 privind arhivarea documentelor în formă electronică*.

⁵ Pentru clarificări privitoare la familia etimologică, am reținut și precizările făcute de Rey (2006: 190): „l’importance accrue des archives dans la constitution et la gestion d’une mémoire historique apparaît dans la création des dérivés. ● *archiver* v. tr. (1556) semble être rare en français classique et repris à la fin du XIXe s. (1898); on parle aussi de *archiver*, non un document, mais une information. ◇ de là *archivage* n. m. (1951) et *préarchivage* n. m. (1963) et *archivable* (1958). ● *archiviste* n. (1701) remplace *archivaire* (1486) à l’aide d’un suffixe (*-iste*) de nature plus scientifique ou didactique, d’où l’expression *archiviste paléographe* (1829). ● *Archivistique* adj. (1932), substantivé peu après (1934-1935), désigne une science liée à la paléographie et aux études médiévales, parfois associée à l’archéologie et entrant dans les disciplines annexes de l’histoire et de la philologie, comme au développement des sciences documentaires et bibliothécaires.”

crearea pe tărâm românesc (DEX, DLR, DEXI⁶) și împrumut (DLR, CADE, TDRG, DAN) din germană (< germ. *Archivar*) și/sau latina savantă. Majoritatea acestor puncte de vedere etimologice figurează și în DELR (2012: 149).

Având un caracter interdisciplinar, termenul *arhivă* este întâlnit în majoritatea terminologiilor⁷, fie acestea umaniste sau reale, la care se adaugă domeniul administrativ. Se pare că, în cazul celor dintâi, sensul tradițional este mult mai des folosit, deoarece, prin intermediul *arhivei*, se pot accesa, relaționa și colaționa date de ordin istoric, teologic, filologic ori social.⁸

În ceea ce privește proveniența acestui termen în limba română, în majoritatea lucrărilor lexicografice românești (DLR, DEX, DEXI, Scriban, DAN), este dată ca (primă) sursă de proveniență limba franceză⁹ (< fr. *archives*), iar, în această limbă, a fost împrumutat din latină (*archivum*¹⁰), unde a pătruns din greacă (*ἀρχεῖον* ‘clădirea în care se află cârmuirea’ sau ‘localul primăriei’). Termenul latinesc (*archivum*) este un împrumut savant și în limba germană (germ. *Archiv*), de unde a pătruns, la un moment dat, și în limba română (în special în Transilvania). Tot în perspectivă etimologică, am reținut și cea mai recentă sursă a termenului, respectiv angl. *archive* (DICSRLR 2011: 32).

În astfel de cazuri, cu etimologie multiplă, se poate constitui un dublet etimologic (Moroianu 2005b: 159): fr. *archives* > rom. *arhive* (pl.)/ *arhivă*, lat. *archivum* > *arhiv*, germ. *Archiv* > rom. *arhiv*, angl. *archive* > rom. *arhivă*) a cărei prezență în limba română poate fi explicată astfel: „cuvintele au fost împrumutate din greacă în latină și de aici s-au moștenit sau/și au fost împrumutate în limbile romanice, pătrunzând exclusiv prin împrumut, și în diverse limbi neromanice. Cuvintele grecești (mediate sau nu prin latină) și cele latinești, odată intrate în alte limbi, au circulat din unele în altele, modificându-și mai mult sau mai puțin forma și sensul.” (Moroianu 2005a: 96)

Odată cu dezvoltarea diferitelor ramuri ale informaticii, unele dintre vechile accepțiuni (ușor restrictive) ale termenului *arhivă* au căzut în desuetudine, fapt ce necesită anumite completări de ordin semantic, mai ales că, în ceea ce privește păstrarea diferitelor documente, se face tot mai mult apel la mijloace de stocare electronice, care permit un acces mult mai rapid.

Din păcate, nu toate dicționarele recente (de pildă, DEXI, DAN, DCR₃) au reținut sintagmele care circulă în limba română actuală, precum *arhivă digitalizată/digitală* („*Timișoara teatrală: 139 de ani de istorie într-o arhivă digitalizată*”, www.timisoreni.ro,

⁶ În DEXI (2007: 126), se propune *arhivă* + *-ar* cf. germ *Archivar*, lat. *archivarius*.

⁷ Angela Bidu-Vrânceanu (1993: 47) observă că „interesul lingviștilor, dar și al vorbitorilor instruiți pentru terminologiile tehnico-științifice este justificat astăzi printr-o tendință de deschidere a codurilor în care aceste terminologii se constituie. Această deschidere poate fi apreciată în funcție de migrarea termenilor din limbajele speciale spre limba standard și în raport cu posibilitățile de decodare exactă a acestor termeni cu ajutorul definițiilor din dicționarele generale.”

⁸ A se vedea *supra* nota 4.

⁹ În TDRG, Resmeriță, DAN și DELR, este precizat lat. *archivum*.

¹⁰ În Rey (2006: 190), se precizează că, în ceea ce privește termenul *archives*, avem „un emprunt médiéval (1282) au bas latin *archivium*, emprunt au grec tardif *arkheia*, pluriel neutre qui avait pris le sens de «lieu où l'on conserve des documents officiels», la valeur initiale du singulier *arkheion* étant «résidence des hauts magistrats de la cité», de *arkhé* «autorité». Il s'agit donc d'un dérivé indirect du verbe *arkhein* «commander» et commencer (→ *archi*), et on d'un mot directement apparenté à *archéo* «ancien, antique» (qui correspond cependant au même thème). Surtout employé pour «documents d'usage historique», *archives* a aussi repris (1416) le sens de «lieu où on les conserve», plus ou moins confondu pour le sens avec bibliothèque (XVe s.). Une acception figurée correspond à «souvenirs de passé». *Une archive*, «document d'archives», est d'usage récent (1913, in T. L. F.)”

accesat 26.09.2016; „Dar nu orice tip de **arhivă digitală** conferă valoare legală documentelor tale.”, www.certsign.ro, accesat 26.09.2016), **arhivă de fișiere** („O **arhivă** este un fișier creat cu ajutorul unui program de arhivare. O **arhivă** poate conține unul sau mai multe fișiere și directoare compresate, păstrând nealterată structura ierarhică a conținutului ei.”, liviupilot.blogspot.ro, accesat 26.09.2016), **arhivă electronică** („**Arhiva electronică** va conține stagiile de cotizare realizate de asigurați în perioada de dinainte de 1 aprilie 2001”, citynews.ro, accesat 27.09.2016), **arhivă virtuală** („Transferul informațiilor de la o arhivă pe suport de hârtie spre o **arhivă virtuală** cu acces de la distanță prin Internet a făcut obiectul unui proiect finalizat în 2014.”, www.cadvegra.ro, accesat 28.09.2016); **arhivă online** („Agenția Spațială Americană (NASA) a anunțat lansarea unei **arhive online** gratuite cu studii științifice din reviste de specialitate...”, www.romanaliberă.ro, accesat 26.09.2016). Trebuie precizat că toate aceste tipuri de arhive pot fi stocate și accesate fie în sistem cloud („în nori”), pe *hard diskuri* sau în *baze de date*.

Mai atenți la dinamica sensurilor acestui element lexical, autorii DICSRLR (2011: 32) rețin doar una dintre noile sintagme, și anume *arhivă electronică*: **arhivă**, **archive** s.f. (Inform.; și *arhivă electronică*) Fișier care conține mai multe fișiere comprimate (pentru reducerea dimensiunilor. ◇ Din. engl. *archive*).

Suntem convinși că astfel de analize punctuale au rolul de a aduce informații noi privitoare la accepțiunile unor cuvinte. Cu acest termen, nu ne aflăm într-un caz singular, deoarece îmbogățirile sau calchierile semantice sunt frecvente în vocabularul limbii române (a se vedea, de pildă, cazul substantivului lui *forum*, Chircu 2016: 193-200).

Mutațiile de ordin lexico-semantic semnalate în rândurile de mai sus se datorează, în primul rând, schimbărilor din societate, care au repercusiuni și asupra vocabularului, ale cărui dinamică și vitalitate nu rezultă „numai din marea cantitate a unităților lexicale recente, ci și din adăugirile semantice la cuvinte prezente în limbă mai de mult.” (Dimitrescu 1995: 261)

BIBLIOGRAPHY :

a) studii:

- Bidu-Vrănceanu, Angela, (1993), *Lectura dicționarelor*, Editura și Atelierele Grafice „Metropol”.
- Chircu, Adrian, (2016), *A Central Word in the Virtual World, the Romanian Forum*, în Iulian Boldea (ed.), *Globalization and National Identity. Studies on the Strategies of Intercultural Dialogue, Language and Discourse Section*, Tîrgu Mureș, Arhipelag XXI Press, pp. 193-200.
- Ciolan, Alexandru, (2013), *Misterele cuvintelor*, ediția a 2-a adăugită, București, Editura Logos.
- Dimitrescu, Florica, (2014), *Teme lexicale actuale* (începutul secolului al XXI-lea), București, Editura Academiei Române.
- Dimitrescu, Florica, (1995), *Dinamica lexicului românesc. Ieri și azi*, Cluj-Napoca-București, Editurile Clusium & Logos.
- Hristea, Theodor, (1994), *Extensiuni semantice în limba română actuală*, în vol. *Probleme de cultivare a limbii române contemporane*, București, Academia Universitară Athenaeum, p. 96.
- Moroianu, Cristian, (2015), *Etimologie și lexicologie românească. Convergențe sincronice și diacronice*, București, Editura Universității din București.
- Moroianu, Cristian, (2005a), *Dublete și triplete etimologice în limba română*, București, Editura Universității din București.
- Moroianu, Cristian, (2005b), *Dublete etimologice lexicale exclusiv neologice*, în *Studii și cercetări lingvistice*, anul LVI, nr. 1-2, București, Editura Academiei Române, p. 159-169.
- Sala, Marius, (2005-2006), *Aventurile unor cuvinte românești*, vol. I-II, București, Editura Univers Enciclopedic.

Sala, Marius, (2009), *Cuvintele - mesageri ai istoriei*, București, Editura Meronia.

b) *dicționare și izvoare:*

- Candrea, I.-A, Adamescu, Gh., (2010), *Dicționar enciclopedic ilustrat*, 1 (*Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* (1) de I.-Aurel Candrea), ediție anastatică îngrijită și prefațată de I. Opreșan, București, Editura Saeculum I.O. (CADE)
- Corbea, Teodor, (2001), *Dictiones latinae cum valachica interpretatione*, vol. I (*Studiu introductiv, note și text*), ediție de Alin-Mihai Gherman, Cluj-Napoca, Editura Clusium. (DLCVI)
- Dănilă, Elena, Dănilă, Andrei, (2011), *Dicționar ilustrat de cuvinte și sensuri recente în limba română*, București, Editura Litera. (DICSRLR)
- ***, (2007), *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, coordonator științific Eugenia Dima, Chișinău, Editurile Arc & Gunivas. (DEXI)
- ***, (2012), *Dicționarul etimologic al limbii române*, vol. I (A-B), tiraj nou, revizuit, București, Editura Academiei Române. (DELR)
- ***, (2016), *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediție revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic Gold. (DEX)
- ***, (2010), *Dicționarul limbii române*, tomul I (A-B), București, Editura Academiei Române. (DLR)
- Dimitrescu, Florica (coord.), (2013), *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a III-a, București, Editura Logos. (DCR₃)
- Laurian, A.T., Massimu, J.C., (1871), *Dictionariulu Limbei Romane*, vol. I, Bucuresci, Noua Tipographia a Laboratoriloru Romani. (Laurianu și Massimu)
- Maior, Grigore, (2001), *Institutiones Linguae Valachicae - Lexicon Compendiarium Latino-Valachicum*, ed. Alin-Mihai Gherman, vol. I-II, Alba Iulia, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. (LCLV)
- ***, (2001), *Micul dicționar academic*, vol. I (A-C), București, Editura Univers Enciclopedic. (MDA)
- Negruzzi, Constantin, (1983), *Păcatele tinerețelor*, ediție îngrijită de Liviu Leonte, repere istorico-literare alcătuite în redacție, București, Editura Minerva. (CN, PT)
- Petru, Maior, (1976), *Scrieri*, vol. I-II, ediție critică alcătuită de Florea Fugariu, prefață și tabel cronologic de Maria Protase, București, Editura Minerva. (PM, S)
- Marcu, Florin, (2013), *Dicționar actualizat de neologisme*, București, Editura Saeculum I.O. (DAN)
- Rey, Alain (dir.), (2006), *Dictionnaire historique de la langue française*, tome 1 (A-E), Paris, Éditions Le Robert-SEJER. (DHLF)
- Resmeriță, Alexandru, (1924), *Dicționarul etimologico-semantico al limbei române*, Craiova, Institutul de Editură «Ramuri». (DESLR)
- Scriban, August, (2013), *Dicționarul limbii românești. Etimologii, înțelesuri, exemple, citații, arhaisme, neologisme, provincialisme*, ediție anastatică și prefațată de I. Opreșan, București, Editura Saeculum I. O. (Scriban)
- Suciu, Emil, (2010), *Influența turcă asupra limbii române*, vol. II (*Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*), București, Editura Academiei Române. (Suciu)
- Tiktin, H., (2000), *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, 3., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron und Elsa Lüder, Band 1 (A-C), Cluj-Napoca, Editura Clusium. (TDRG)

Notă: Această contribuție științifică fost posibilă datorită implicării în cadrul proiectului PN-II-PT-PCCA-2013-4-2062 (*Identificarea și corelarea conceptelor din manuscrise și cărți vechi românești, cu ajutorul unei aplicații informatice, în vederea dinamizării sociale prin valorificarea producției culturale* - MCVRO, derulat la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, cu susținerea financiară a programului PCCA 2013.